

יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ולנפגעי פעולות האיבה | כיתות י'-י"ב

על הכאב, הזיכרון והאחריות

"אין מדינה נפתח לעם על מגש של כסף"

מבוא

יום הזיכרון הוא אחד הימים המטלטלים בלוח השנה הישראלי-יהודי. אנחנו למודי זיכרון ונושאים איתנו רמזי עבר כחלק מתרבותנו, באופן כמעט לא מודע - שמות, אתרים, חגים, שירים ועוד. יום הזיכרון נושא טעם אחר, ולזיכרונות שבו יש פנים ושמות. המאבק על קיומנו לא הסתיים, ואירועי לחימה וטרור עדיין מתחוללים סביבנו, ולכן יום הזיכרון מחייב אותנו להתבונן בו-זמנית גם אחורה בצער מהול בשמחה על מה שאירע, וגם קדימה בדאגה ובתקווה.

השיעור מתמקד בייחודיות של הזיכרון ביום זה. נתייחס לשאלת הזיכרון הלאומי, ולאחריות החברתית של הרבים: לזכור, להוקיר, ולהעניק משמעות לאובדן, על ידי קיומה ופיתוחה של חברה אחראית, מתוקנת ושוחרת טוב.

באילו אופנים המוות והשכול צריכים להשפיע על החיים שלנו? כיצד לשמור על מקומם החשוב ועל נוכחותם של הנופלים והנופלות בחיינו, יחד עם תביעה לחיות חיים מלאים שיש בהם גם שמחה, עשייה, צמיחה וערך?

מטרות

- 1 היכרות מעמיקה עם משמעות הביטוי "במותם ציוו לנו את החיים"
- 2 דיון ביקורתי בטקסטים המוכרים והמכוננים של יום הזיכרון
- 3 מהלכה למעשה - התנסות בארגון וביצוע של יוזמה קהילתית

ציוד דרוש

- ← דפי מקורות (נספחים)
- ← מצגת תמונות (תומכת את נספח ג')
- ← אמצעי הקרנה ושמע - מומלץ
- ← גישה לרשת האינטרנט

המערך נבנה מתוך מחשבה על ציון יום הזיכרון באופן כולל ומשמעותי בבית הספר.

אפשרות ראשונה בניית **טקס** על בסיס המקורות שמופיעים ביחידות הלימוד. היכרות מוקדמת ומעמיקה עם המקורות (כולל השירים) תורמת ליצירת מעורבות והבנה של התלמידים במהלך הטקס.

אפשרות שניה יצירת **תחנות לימוד** סביב ארבע היחידות המוצעות (כולן או חלקן) לאורך היום כולו. כך, יום הזיכרון יצוין כיום לימוד ייחודי מבוסס שיח, מחשבה והקשבה עם הכוונה להתבוננות אל הקהילה ובמיוחד אל המשפחות השכולות מתוך בית הספר ובסביבתו.

המערך מבוסס על ארבע יחידות לימוד

שירי יום הזיכרון

שירי זיכרון הם סוגה מפותחת ועשירה בתרבות הישראלית. החל משירי מלחמות, דרך תיאור חוויות הקרב ויחסי הרעות בין הלוחמים, ועד לשירים האישיים ביותר שמספרים את סיפורם של לוחמים או לוחמות שנפלו במערכות ישראל. בכל שיעור יופיעו לפחות שני שירים מולחנים על מנת לחשוף את התלמידים למגוון השירים והרעיונות. שילבנו את הוויזואליקה והחדש, המוכר והאזוטרי. לא הכנסנו שירי שכול פרטיים מתוך מגמה להדגיש את הצד הקולקטיבי והמשותף של השיח ביום זה.

מקורות ללימוד

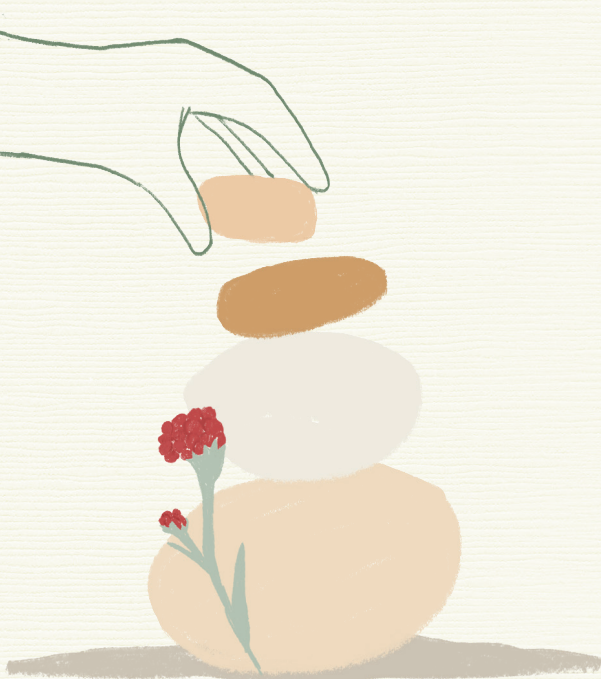
סיפור, הרהור, שירה, ומקורות נוספים שמאירים את הנושא המרכזי מהיבטים שונים, ומאפשרים שהות לעיבוד הרגשות והבאתם לידי ביטוי מילולי. בין המקורות יופיעו דברים שנאמרו על ידי לוחמים וכן דברים של בני ובנות משפחות שכולות.

אתרי הנצחה וזיכרון

באמצעות תמונות של אנדרטאות ואתרי זיכרון מכל רחבי הארץ, נחدد את סוגיית הזיכרון ומקומו במרחב הישראלי. היכרות והדיון בתמונות כטקסט חזותי, נועדו לפתח ולהעשיר את הדיון בנושא המרכזי של השיעור.

מהלכה למעשה - מיזמי הנצחה בקהילה

כל כיתה תלמד על אופני הנצחה שיש בהם מימד קהילתי. מטרת החשיפה היא להכיר את דרכי הנצחה בתרבות הישראלית, ובעיקר לעודד ולכוון לפעולת הנצחה שהתלמידים יכולים ליזום או לקחת בה חלק מתוך קשר ישיר עם הקהילה הקרובה לבית הספר.

א. פתיחה במליאה

דיון פתיחה:

- שאלות
- 1 למה חשוב לקיים יום זיכרון כללי, בעוד שלכל משפחה שכולה יש יום פרטי לאזכרה (והם זוכרים כמובן גם ב-364 הימים האחרים)?
 - 2 באילו אופנים אנחנו זוכרים? אילו פעולות ומנהגים מביאים לידי ביטוי את הזיכרונות המשמעותיים בחיינו?

בשירו של יהודה עמיחי "שהר הזיכרון יזכור במקומי" הוא מבקש (בין השאר):

שְהַר הַזְכָּרוֹן יִזְכֹּר בְּמִקוּמִי,
זֶה תִּפְקִידוֹ. שְהַגֵּן לְזֵכֶר יִזְכֹּר,
שְהַרְחוֹב עַל שֵׁם יִזְכֹּר,
שְהַבְנִין הַיְדוּעַ יִזְכֹּר,
שְבֵית הַתְּפִלָּה עַל שֵׁם אֱלֹהִים יִזְכֹּר ...
שְכָלֶם יִזְכְּרוּ. כְּדִי שְאוּכַל לְנוּחַ.

- שאלות
- 1 מה הכוונה "יזכור במקומי"? האם אתר הנצחה יכול להיות תחליף לזיכרון?
 - 2 מהי האירוניה בשיר? ממה היא נובעת? איזה רגש הוא מבטא ביחס לזיכרון?
 - 3 למה הזיכרון קשה ומעייף? מה ההבדל בין הנצחה בשם של רחוב לבין נשיאת הזיכרון באופן אישי?

לסיכום הדיון:

בתום הדיון בכיתה אפשר להזכיר את דברי הנביא ירמיהו: "כִּי מִדֵּי דַבְּרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד, עַל כֵּן הָמוּ מַעֲי לֹ" (ירמיהו ל"א, י"ט) ולהדגיש שפעולת הדיבור יחד עם הרגש המתעורר הם המפתח לזיכרון. זיכרון פעיל, שאנחנו עסוקים בו והוא מעורר בנו רגש, הוא אכן תובעני ("מעייף" לפי עמיחי), אבל דווקא משום כך הוא גם מאפשר לנו להמשיך ולקיים את הנופלים בתודעה ובחזוויית החיים שלנו.

ב. ארבע יחידות הפעילות

מקורות ללימוד

נחלק את הכיתה לחברות, ונחלק לכל חברות את דפי המקורות (נספח א'). ננחה את התלמידות/ים לקרוא את המקורות ולענות יחד על השאלות שלצידם.

נסביר שהדף בנוי כמו דף תלמודי שמתייחס לסוגיה המרכזית: "אין מדינה ניתנת לעם על מגש של כסף" [דבר שמקבלים בקלות, כמו מתנה], אלא במחיר כבד. במרכז הדף נמצא המקור המרכזי שהוא מורכב וקשה יותר (השיר "מגש הכסף" של אלתרמן), וסביבו מקורות שמאירים נקודות שונות ומרחיבים את נקודת המבט.

« דגשים למורה

← לכל מקור נלוות שאלות שנועדו לאפשר למידה בחברות (זוגות או קבוצות קטנות). אין צורך להספיק את כל הדף או את כל השאלות. מומלץ לכוון את התלמידים לשני מקורות לפחות.

← אם מתקיים בבית הספר טקס, כדאי שלפחות אחד מהמקורות הנלמדים מהדף יופיע בטקס (ניתן לבנות את הטקס בהתאם). "מגש הכסף" של אלתרמן ו-"נזכור" של ס. יזהר הם טקסטים מכוננים בתרבות הישראלית, מומלץ שלפחות אחד מהם יילמד בכיתה.

« דגשים למורה ביחס למקורות

① 'מגש הכסף' – המקור המרכזי מדבר על המחיר הכבד שמעטים משלמים לטובת הרבים, על הצורך בהקרבה של יחידים על מנת להבטיח את קיומו של הכלל. בשיר מודגש הפער בין המעטים שנושאים בעול, לבין הציבור המרוחק משדה הקרב, אך מודגשת גם ההכרה של הציבור בפער הזה וההוקרה שלו לאותם יחידים, שבאה לידי ביטוי בצירוף הניגודים: "חג ואימה" וכן "שטופת דמע וקסם".

② יוזמת 'ובחרת בחיים' מסבירה במילים פשוטות את חובת הזיכרון, ומדגישה את ההבדל בין האישי ללאומי.

③ 'הרהורים' – אשר בר-אמת מטיל על השבים ועל מי ששלחו את הלוחמים אל הקרב את האחריות לתת משמעות לאובדן, באמצעות קיום שיהפוך את החיים בארץ לראויים שיילחמו ויקריבו עבורם. הוא מגדיר משימה מתמדת של עשייה ושיפור.

④ 'נזכור' – ס. יזהר מדבר בשם מי שיצאו לקרב וחזרו ממנו. הוא מגדיר את הציווי "נזכור" כתכלית. הוא מפרט בצורה מאוד בהירה את המחירים שמשלמים היוצאים לקרב ואת כל מי שמשלם איתם את המחיר. הוא מזכיר את אובדן הנעורים, התום, ובעיקר את החלומות והתקוות שלא יתממשו. ס. יזהר מתייחס לחברים ולמשפחה כמעגל נוסף שמשלם את המחיר.

שירי יום הזיכרון

נחלק את דף שירי יום הזיכרון (נספח ב'), ונפנה ללמידה בחברותות.

« דגשים למורה

← שני השירים בדף שירי יום הזיכרון (נספח ב'), מתבססים על דימויי טבע. נתן יונתן עוסק בזיכרון שנמוג כמו קצף על המים, ומדגיש את "הנעורים שבאו פתע אל סופם". בשירה של דורית צמרת - "החיטה צומת שוב", היא מדגישה דווקא את ההמשכיות של החיים וההתחדשות של הטבע, אל מול כאב האובדן וההיעלמות שאין ממנה חזרה.

← מומלץ מאוד להאזין לשירים בכיתה ולהתייחס לפרשנות שנותנת המנגינה למילים.

🔗 לשאלו: מה מודגש? מה חוזר על עצמו? מתי משתנה המנגינה ולמה?

← נבקש לבחור משפט או מסר מאחד השירים, שמבטאים באופן מיוחד הרגשה או מחשבה של התלמידים ביחס ליום הזיכרון.

📄 "החיטה צומחת שוב" בביצוע להקת חיל החינוך

📄 "החול יזכור" בביצוע של חוה אלברשטיין

שאלות לדיון במליאה לאחר הלימוד בחברותות:

- 🔗 מה המשמעות של יום הזיכרון לפי הכותבים? עם איזה רעיון אתם מזדהים יותר?
- 🔗 בחרו משפט או ביטוי מן המקורות שלמדנו (נספחים א'+ב') שמדגיש את עול הזיכרון ומשמעותו. מדוע בחרתם בו?

שאלות לדיון

אתרי הנצחה וזיכרון

נחלק את הכיתה לחברותות, ונחלק לכל חברותא את תמונות אתרי הנצחה והזיכרון (נספח ג'). ניתן גם להיעזר במצגת המצורפת ולהציג את התמונות בגדול על הלוח. ננחה את התלמידות/ים לעיין בתמונות אתרי הזיכרון וההנצחה ולענות יחד על השאלות שבדף.

« דגשים למורה

← לימוד היחידה מתבצע בחברותות (זוגות או קבוצות קטנות).

← נבחרו אנדרטאות שיש בהן מסר מילולי שנוגע בחייהם של הנותרים בחיים. באנדרטה ברמת יוחנן מתוארת פניה ישירה מהמתים לחיים, במושב גילת ההצהרה היא של החיים שיש בה קבלת עול ושליחות, ואילו האנדרטה של נפגעי פעולות האיבה שבה הרצל נוגעת בעיקר בחובת הזיכרון מבלי להתייחס להענקת משמעות לקרבן.

לאחר העבודה בחברותות, נסכם את הדיון במליאה:

- ❓ מי הנמען בכל אחת מן האנדרטאות? מי הדובר/ים?
- ❓ באיזו אנדרטה המרכז הוא הנופלים, ובאיזו אנדרטה המרכז הוא החיים?
- ❓ נתעכב בעיקר על ההבדל בין הנצחת נפגעי ונפגעות פעולות האיבה לבין הנצחת חללי צה"ל. האם קיים הבדל משמעותי? האם צריך להיות?

שאלות לדיון

מהלכה למעשה - מיזמי הנצחה בקהילה

חללי 'נצר אחרון' הם שורדי שואה שהגיעו לארץ, לחמו ונפלו במלחמת השחרור, ובגלל שהם היו שרידים אחרונים למשפחותיהם אין מי שיזכור ויזכיר אותם ביום הזיכרון. 'היחידה להנצחת החלל' ו'יד ושם' תיעדו את שמותיהם.

מיזם הנצחה מבוסס על מתנדבות/ים הלוקחים על עצמם לזכור ולא לשכוח את הנופלים, לפחות יום אחד בשנה.

חללי 'נצר אחרון' באתר יזכור

אתר מיזם 'נצר אחרון'

הצעה לדיון במליאה:

- 1 השיר "מגש הכסף" (נספח א' – אם נלמד על ידכם) נכתב במהלך קרבות מלחמת השחרור. באיזה אופן הנצחת חללי 'נצר אחרון' היא מענה לנאמר בשיר?
- 2 אנדרטאות שונות לזכר חללי 'נצר אחרון' קיימות בין השאר בבית העלמין בגוש עציון וביער המגינים בלטרון. במה המיזם מוסיף על הנצחה זו?
- 3 חשבבו: כיצד לשלב את זכרם של חללי 'נצר אחרון' במסגרת יום הזיכרון בבית-הספר? האם להזכיר כמה משמותיהם? לספר סיפור של אחד מהם? לשלב פינה לזכרם בלוח הזיכרון הבית ספרי? וכדומה.

שאלות לדיון

דגש למורה

← המיזם חשוב מאוד אבל מעורר רגשות קשים. חשוב לשים לב שהכיתה מסוגלת להתמודד עם הנושא.

הצעות ליוזמות הנצחה נוספות בבית הספר:

- 1 חלקו לתלמידות/ים את **נספח ד'**. בקשו מהם לקרוא את הקטע מהספר האם על בנה, ולדון יחד בשאלות שאחריו. כווננו את התלמידות/ים להציע את הרעיונות שעלו בקבוצות במליאה, ומתוך כך לבחור יוזמה משותפת שאותה ירצו להוציא לפועל במסגרת הכיתה או השכבה.
- 2 ארגון טקס בית ספרי: הכיתות הגבוהות בדרך כלל אחראיות על טקס יום הזיכרון. הציעו להם להכין טקס על בסיס המקורות שנלמדו.

משימה

ג. במליאה: דיון מסכם והצעה למשימת סיכום

בקשו מכל תלמיד/ה לבחור מקור אחד (רצוי מבין אלה שנלמדו, ואפשר גם להוסיף אחרים) שמבחינתן/ם חייב להיות חלק מטקס יום הזיכרון או להילמד ביום זה.
 שאלו: מדוע בחרו דווקא בו? מה משמעותי בו?

לחלופין, קיימו שיחת סיכום. בקשו מכל אחד ואחת לחשוב על אדם מסוים שעולה בדעתם ביום הזיכרון.

שאלו: מה היה חשוב לאותו אדם? איזו מן מדינה או חברה הם היו רוצים לראות? איך החיים שלנו יכולים לממש את הרעיונות של אותם נופלים באופן פעיל בחיינו?

מיזם 'ובחרת בחיים' | נטע ביתן-כפרי

2

הפכנו את יום הזיכרון ליום אבל. אנחנו מתלכדים סביב העצב והשכול, סביב הגעגוע והכאב. כן, יש להם מקום גדול וחשוב. לכל אחד מאיתנו – להורה, לאישה ולאיש, לאחות ולאח, לבן ולבת, לחבר ולחברה יש הדרך לכאוב, לזכור ולהתמודד. וזה לא קרה ביום אחד המוקדש לכך, זה מלווה אותך בכל חג ובכל

פינה. אבל יום הזיכרון הוא יום לאומי. יום שבו אנחנו זוכרים כחברה, לא כאינדיבידואלים, ולכן השאלה היא מה תפקידנו כחברה. יום הזיכרון הלאומי מבקש להפגיש אותנו עם זיכרון שמחייה ומפרה את החיים. יום שמבקש להזכיר לנו את מחויבותנו כלפי הנופלים ומבקש מאיתנו לקחת אחריות על עצמנו – על החיים, על ערכיות החברה ועל איכותה.

3 הרהורים | אשר בר-אמת

אלפיים שנה לא ידע העם הזה עצמאות ועל אף כל שנכתב בספרי ההיסטוריה בדברי ימיהם של כל העמים האחרים שזכו בעצמאות מעולם לא חדל להתגעגע אליה.

כמה למדנו עד כאן וכמה עתידים אנו ללמוד, את מחיריה של אותה עצמאות? את כאב הבגרות – כי עמוק בכל חלום טבוע שברונו... שבכל הגשמה ישנו טעם זר של החמצה.

היוכלו אלה שהתרגלו לחלום להתמודד עם כאב הבגרות הזו?

ההיסטוריה הינה מירוץ שליחים בו מעבירים הורים לבניהם את המקל והבנים לבניהם. במשך דורות היה המקל היהודי תורה ומצוות והגות ומוסר. עם חופשי בארצו מעביר גם את עצמאותו ומציאות חייו – לא עוד את מקל נדודיו. עצמאות איננה רק חופש אלא מחויבות. מדינה... איננה רשאית לחלום עצומת עיניים ואפילו לא לגלגל את עיניה לשמים לחפש לה אב גדול ורחום מנחה ומושיע. נותר לה להביט שוב בפועל ידיה ולנסות, שוב לנסות לעשות טוב יותר. רק הם, רק הם שעל מזבחה נפלו ימשיכו להביט בנו כך מתמונותיהם, ממשיכים לחלום, כמותנו פעם... ולחייך.

4 נזכור | ס. יזהר

נזכור אחים ורעים אשר יחד יצאו עמנו בפלוגות הלוחמים. אנחנו חזרנו והמה לא ישובו עוד. גלים עלו, שטפו וחזרו – המה נותרו על חוף אין שוב.

צעירים יצאו וחסונים, נאים ותמירים, צמח השדה, עד שהשיגם העופרת ורסיסי מוות קטלום.

איש אחר איש נשטפו ונפלו בשדות, כל בן לאמו, כל אב לילדיו, כל אוהב לאוהביו, מלוא כל הארץ.

הלכו ואינם עוד. נדמו בחורים, שאון נעורים חדל.

בעצם תמימות נעוריהם, בעוד הכל חלום ותקווה – הלכו ולא ישובו עוד הביתה.

נזכור את הנופלים אשר אינם עמנו פה היום.

1 מגש הכסף | נתן אלתרמן

לא החליפו בגדם, לא מחו עוד במים
את עקבות יום-הפָּרָךְ וְלִיל קוֹ-הָאֵשׁ.
עיפים עד בלי קץ, נזירים מפרגוע,
ונוטפים טללי נעורים עבריים –
דם השנים יגשו,
ועמדו לבלי-נוע.

ואין אותם חיים הם או אם ירויים.
אז תשאל האמה, שטופת דמע-וְקָסם.
ואמרה: מי אתם? והשנים שוקטים,
יענו לה: אֲנַחְנוּ מִגֵּשׁ הַכֶּסֶף
שֶׁעָלְיוֹ לָךְ נִתְּנָה מְדִינַת-הַיְהוּדִים.

כָּךְ יֵאמְרוּ, וְנִפְלוּ לַרְגֵלָה עוֹטְפֵי-צֵל.
והשאָר יִסְפָּר בְּתוֹלְדוֹת יִשְׂרָאֵל.

... וְהָאָרֶץ תִּשְׁקֹט. עֵינֵי שְׂמִימִים אוֹדְמֵת
תַּעֲמַעֵם לְאֹטָה
עַל גְּבוּלוֹת עֶשְׂנִים.
וְאָמָה תַעֲמֹד – קְרוּעַת לֵב אַךְ נוֹשְׁמֵת... –
לְקַבֵּל אֶת הַנֶּס
הָאֶחָד אִין שְׁנֵי...
היא לִטְקֵס תִּכּוֹן. היא תִּקּוּם לְמוֹל סְהַר
וְעַמְדָה, טָרֵם יוֹם, עוֹטָה חַג וְאִימָה.
– אֶז מִנְגֵד יֵצְאוּ
נַעֲרָה וְנַעַר
וְאֵט-אֵט יֵצְעֵדוּ הֵם אֶל מוֹל הָאָמָה.

לּוֹבְשֵׁי חַל וְחִגּוֹר, וְכַבְּדֵי נַעֲלִים,
בְּנִתֵיב יַעֲלוּ הֵם
הַלוֹךְ וְהַחֲרֹשׁ.

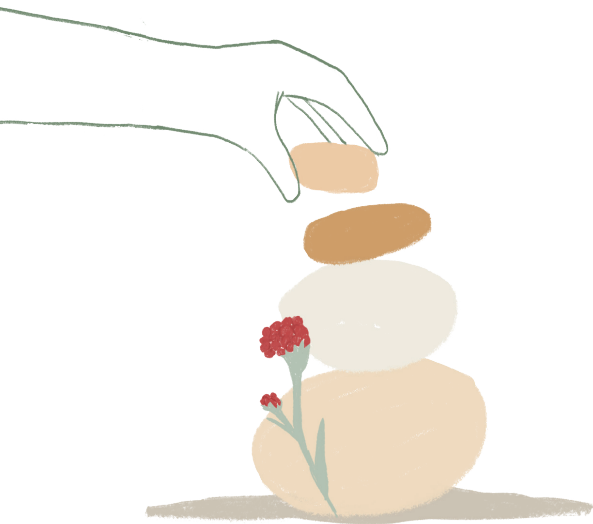

4 נזכור | ס. יזהר

4

- 1 מה עונה ס. יזהר על השאלה ב'מגש הכסף': "מי אתם?"
- 2 על מה רומזים דימויי הטבע: גלים וחוף, שדה וצמח?
- 3 מה אנחנו נדרשים לזכור לפי ס. יזהר? כיצד נכון לעשות זאת?

שאלות לדיון

1 מגש הכסף | נתן אלתרמן

1

- 1 איפה נרמז מצב המלחמה בשיר?
- 2 "היא לְטֶקֶס תְּכֹן" - לאיזה טקס נדרשת האומה להתכונן? באיזה שלב 'אומה' עוטה "חג וְאִמָּה"? איך אפשר לעטות אותם יחד?
- 3 האומה מתוארת: "קְרוּעַת לֵב אַף נוֹשְׁמֶת", וגם "שְׁטוּפֶת דָּמַע וְקֶסֶם" - מי היא ה'אומה'? אילו רגשות או נסיבות מתוארות בתיאורים אלה?
- 4 "מי אתם?" אילו הסברים יכולים להיות לכך שהנער והנערה לא מוכרים? מה ניתן ללמוד על חברה ששואלת את הלוחמים מי אתם?
- 5 בשיר נרמזת ביקורת. כלפי מי? על איזה עניין? מה המסקנה?
- 6 האם נכון להתייחס לנופלים כ"מגש הכסף"? מה היחס הנכון מן ה'אומה' בעקבות השיר ומה היחס הראוי לדעתכם?

שאלות לדיון

2 מיזם 'ובחרת בחיים' | נטע ביתן-כפרי

2

- 1 מה ההבדל בין יום אבל ליום זיכרון?
- 2 מה המטרה של יום הזיכרון לפי המאמר?
- 3 במה שונה יחס האומה אל הנערה והנער ב'מגש הכסף' מהיחס המצופה כאן?
- 4 מה ראוי לזכור ביום הזיכרון לפי דברי הכותבת?

שאלות לדיון

להיכרות עם המיזם

3 הרהורים | אשר בר-אמת

3

- 1 "עצמאות איננה רק חופש אלא מחויבות" - מחויבות למה? כלפי מי?
- 2 מה הקשר בין זיכרון לעצמאות לפי הדובר? מה דעתכם/ם?

שאלות לדיון

החיטה צומחת שוב | דורית צמרת

שדות שפוכים הרחק מאפק ועד סוף
וחרובים וזית וגלבוץ –
ואל ערב העמק נאסף
ביופי שעוד לא היה כמוהו.

זה לא אותו העמק, זה לא אותו הבית
אתם אינכם ולא תוכלו לשוב
השביל עם השדרה, ובשמים עיט
אף החטה צומחת שוב

מן העפר המר העיריות עולות
ועל הדשא ילד וכלבו
מואר החדר ויורדים לילות
על מה שבו ומה שבבלבו
זה לא אותו העמק...

וכל מה שהיה אולי יהיה לעד
זרח השמש שוב השמש בא
עוד השירים שרים, אף איר יגד
כל המכאוב וכל האהבה.

הן זה אותו העמק, הן זה אותו הבית
אבל אתם הן לא תוכלו לשוב
ואיר קרה, ואיר קרה ואיר קורה עדיו
שהחטה, כן, החטה צומחת שוב.

החול יזכור | נתן יונתן

החול יזכור את הגלים, אבל לקצף אין זכר
זולת ההם, אשר עברו עם רוח לילה מאחר
מזיכרונם הוא לעולם לא יימחה,
לא יימחה.

הכל ישוב אל המצולות, זולת הקצף הלבן
נרות הלילה דעכו, הידידות, האהבה
הנעורים, שבאו פתע אל סופם.

כמוהו גם, על חוף לבם, רטט אז משהו חיוור,
והם רשמו בתוך החול, כשהירח העובר
האיר פתאום, פנים זרות ושחוק רפה.

הכל ישוב אל המצולות, זולת הקצף הלבן
נרות הלילה דעכו, הידידות, האהבה
הנעורים, שבאו פתע אל סופם.

היו שם קונכייות ריקות, שנהמו קינה של ים,
ובית עלמין על הגבעות
ושניים שחלפו דומם
בין החצב והקברים והשקמה.

הכל ישוב אל המצולות, זולת הקצף הלבן
נרות הלילה דעכו, הידידות, האהבה
הנעורים, שבאו פתע אל סופם.

מה ההבדל בין זכר הגלים לקצף? מה נוטים לזכור ומה חוששים שישכח? ?

איך חיים עם זיכרון ש"לעולם לא יימחה"? ?

"ואיר קרה ואיר קורה עדיו שהחטה צומחת שוב" – מה מסמלת החיטה הצומחת? מה הבקשה שחבויה באמירה זו? ממי? ?

מה חשוב לזכור ואיך נכון לעשות זאת לפי השירים? במה הם דומים? מה ההבדל ביניהם? ?

שאלות לדיון:

- מה ניתן להבין מן הצורה / המיקום / הצבעים / החומרים שמהם עשויה כל אנדרטה?
- מה צריך להיות הקשר בין הנופלים לחיים לפי מחוות הזיכרון שכאן?
- מה המסר המילולי שנבחר לאנדרטה? מי הדובר/ים? במה שונה המסר של כל אחת מחברתה?
- עם איזה מסר אתם מזדהים יותר? למה?

שאלות לדיון

אנדרטת נפגעי פעולות האיבה
"אשר בידך פקדון כל רוחות, חלילה לך זכרונינו למחות",
"תשכח ימיני אם אשכח דמכם שנשפך לשם שמים ולשמכם"

צילום: אבי רוזן

אנדרטה לנופלים בני אושה, כפר המכבי ורמת יוחנן
"זכרונו – נפלנו בשם החיים"

צילום: רעות רון

אנדרטה במושב גילת
"במותם ציוו לנו את החיים"

באדיבות אתר יזכור

"טוב לחיות בעד ארצינו" | אם לחייל שנפל במלחמת יום הכיפורים

לזכר הנופלים מקהילת בית הספר והסביבה:
איני יודעת אם זה נהוג אך בכל זאת אני רוצה לומר כמה מילים. הבן שלי אהב את החיים ואהב לעזור. אני מבקשת מכל אחד מכם לנסות, לפחות בחוג ידידיו, ליצור אווירה שיהיה נעים בארץ הזאת. בואו פעם אחת נשתחרר מהאָמרה: "טוב למות בעד ארצנו", ונתחיל לומר ולבצע אָמרה חדשה: "טוב לחיות בעד ארצינו".

באיזה אופן נדרשים לזכור את הנופלים לפי בקשת האם?

שאלה

חישבו על פעולה שכבתית אחת משותפת שאתם יכולים להוביל כהנצחה לנופלים, שתקיים את בקשת האם. תכננו את הפעולה והתכוננו להציגה במליאה.

משימה

